

Орлова Н.І., Феденко О.О.
Київський національний економічний університет

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ В НЕМОВНОМУ ВУЗІ (З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ)

В наш час, коли знання англійської мови набули такого важливого значення, багато людей стикаються з проблемою швидкого оволодіння мовою. До того ж їм потрібно вміти не лише розмовляти, але й вміти правильно перекладати тексти та грамотно писати. Особливо це стосується студентів так званих “немовних вузів”.

Програми вищих навчальних закладів цієї категорії передбачають вивчення граматики з самих основ. А в текстах, над якими працюють студенти вже зустрічаються складні граматичні звороти. Студенти ж, як правило, мають якісь знання та навички, але вони неусвідомлені або безсистемні.

Ефективність навчання студентів немовних спеціальностей значною мірою залежить від того, як розв’язується ця проблема: якими методами та на якому матеріалі провадиться навчання граматики.

На нашу думку, перш за все доцільно продемонструвати студентам, що англійська грамика є відносно простою, порівнюючи її з українською чи російською мовами.

Студентам пропонується перелік наступних тем, який можна подати відразу українською та англійською мовами. Бажано дані теми вивчати у наступному порядку.

1. Часи 1. Tenses
2. Узгодження часів 2. Sequence of Tenses
3. Пасивний стан 3. Passive Voice
4. Умовний спосіб 4. Subjunctive Mood
5. Модальні дієслова 5. Modal Verbs
6. Неособові форми дієслів 6. Non-Finite Forms of the Verbs

В проміжках між цими темами можна пропонувати такі теми, як частини мови, тобто давати поняття: артиклі, множина іменників, ступені порівняння прикметників, займенники і т.п.

Але, як правило, студенти і самі можуть вивчити ці теми за підручниками, так як вони не викликають труднощів і відразу ж зрозуміли. Коли студенти бачать, що основних тем всього шість, то це вже наповнює їх впевненістю, що все не так складно, як їм здавалося на перший погляд. Викладач постійно повинен посилювати у студентів віру в те, що це все досить легко, було б у них тільки бажання та прагнення до вивчення мови.

Після вивчення наступної теми рекомендується обов'язково її "закріпити". Це найкраще зробити, використовуючи підручник "Довідник з граматики англійської мови" – Т.В.Вербі. Цей підручник найкраще підходить тому, що його може придбати кожний студент (низька вартість). а також тому, що в ньому дуже легка лексика і тоді студент звертає всю свою увагу на граматику, а також тому, що там подані дуже хороші таблиці, а людина, як відомо, володіє візуальною пам'яттю, яка відіграє важливе значення під час запам'ятовування.

Звертаючись до першої теми, ми задаємо питання: "Скільки часів в англійській мові?" Не всі відразу ж можуть відповісти на це запитання, а також перелічити всі часи. Тут ми ще раз переконуємося в тому, що дуже мало студентів мають систематичні знання з граматики. От тоді їм пропонується накреслити граматичну таблицю в зошитах, пояснюючи скорочення: V-verb, Vs – 3-я особа однини із закінченням – S, Ving - дієприкметник, V₂, V₃ – 2-а та 3-я форми дієслів в таблиці "Irregular Verbs".

	Indefinite	Continuous	Perfect	Perfect Continuous
Present	V, Vs	am is Ving are	Have Ved V ₃ Has	Have been Ving has
Past	Ved, V ₂	was Ving were	Had Ved V ₃	Had been Ving
Future	shall V will	shall be Ving will	Shall have Ved V ₃ will	Shall have been Ving will
Future in the Past	should V would	should be Ving would	Should have Ved V ₃ would	Should have been Ving would

Дивлячись на цю таблицю, можна вже назвати всі часи по порядку: Present Indefinite, Present Continuous, Present Perfect і т.д. А далі студентам пропонується провідміняти будь-яке дієслово у всіх часах, використовуючи

таблицю. Після цього викладач повідомляє студентам, що складність полягає лише в тому, коли застосовуються ці часи, і потім, коли викладач вже на заняттях відпрацьовує ці часи, він називає ті обставини часу, з якими ці часи застосовуються, а студенти ці обставини часу дописують в кожну клітину таблиці. Вартий уваги і той факт, коли студенти завдяки візуальній пам'яті добре запам'ятовують цю таблицю і варто лише жестом руки їм нагадати, в якому ряду знаходиться цей час, як вони його відразу ж згадують і з легкістю перекладають речення з української мови на англійську.

Вивчення теми “Sequence of Tenses” – Узгодження часів, на наш погляд, корисно починати з пояснення теми: “Пряма та непряма мова”. Для цього даються два речення: “He said:” I live in Kyiv”. He said that he lived in Kyiv. Викладач пояснює, що в другому реченні виражена та ж сама думка – він зараз живе у Києві, але просто відбувся зсув часу. Після цього викладач пропонує студентам таблицю зсуву часу:

Present Indefinite -→ Past Indefinite

Present Continuous → Past Continuous

Present Perfect → Past Perfect

Past Perfect → так і залишиться Past Perfect

Future Indefinite → Future in the Past (тобто Shall змінюється на Should, а Will на Would).

Другим етапом іде запам'ятовування зміни супутніх слів:

This – змінюється на – That

Yesterday → the day before

Next → the next

Now → then і т.д..

В третій частині пояснення викладач дає винятки. Якщо це конкретна дата, або загальновідомі істини – то зсув часу не відбувається. Наприклад:” He said that he lived in Kyiv in 1980.” Або “The Teacher said that the Earth goes round the Sun.”

Четвертий пункт включає в себе переклад загального та спеціального питання з прямої мови у непряму. Для цього викладач пропонує не дуже важке запитання на зразок: “ He asked, “Do you live in Kyiv ?” А потім записує три операції, які необхідно виконати:

1. З'єднати речення за допомогою – If (whether) ;
2. Поставити прямий порядок слів;

3. Здійснити зсув часу.

Після цього студенти самі роблять цю нескладну операцію і отримують – “He asked me if I lived in Kyiv.”

В непрямому запитанні викладач пояснює їм, що замість “If” ставиться: “When, where, how” та інші спеціальні слова. Наприклад: “He asked me where I lived.”

І останній пункт – п’ятий, стосується наказового способу. Викладач обов’язково повинен сказати, що “said” змінюється на “told” та ставиться інфінітив, а в запереченні – частка “not” перед інфінітивом: He said “Open the book”, “He told us (not) to open the book”.

Таким чином вся граматична тема: ”Sequence of Tenses” у нас вмістилась в 5 пунктів і тоді викладач говорить своїм студентам, що якщо вони чітко зробили записи в своїх конспектах, зрозуміли та запам’ятали ці пункти, у них ніколи вже не буде проблем з цією темою.

Доречі, якщо викладач згодом бачить, що студенти, коли їм потрібно будь-що згадати, перелистують свій конспект, це означає, що вони одразу відтворюють все в пам’яті, а не будуть, як це часто робиться, брати вдома підручник і немов наново вивчати цю тему.

Щодо вивчення теми: ”Passive Voice” – ми вважаємо за потрібне перш за все починати з поняття що ж таке “Passive”? Це коли над якимось предметом виконали “дію”. Наприклад: “Я відчинив вікно” – “I opened the window” – це “Active Voice”. “The window was opened “ – Passive Voice. Далі викладач дає загальну формулу утворення “Passive” – to be + Participle 2 (тобто Ved або V3) – та пояснює, що всі часи відображаються у дієслові “to be” (ці поняття вони вже знають). а закінчується пасив завжди тільки 3-ою формою дієслова! Який час слід ставити в пасиві – визначається за поданою нижче таблицею:

Present Indefinite – am, is, are + Participle (2)

Past Indefinite – was, were + Participle (2)

Future Indefinite – will be + Participle (2)

Present Continuous – am, is, are + being + Participle (2)

Past Continuous – (was, were) being + Participle (2)

Future Continuous – немає. (можна запропонувати студентам самим його побудувати і вони переконуються, що це неможливо).

Present Perfect – have, has been + Participle (2)

Past Perfect – had been + Participle (2)

Future Perfect – will have been + Participle (2)

Всі Perfect Continuous в Passive Voice відсутні. Як правило, всі пояснення закріплюються у вправах, найкраще виконати вправу на утворення Passive з Active. І дати записати складні речення в зошит.

Про цей фільм багато говорять – This film is much spoken about.

За лікарем послали – The doctor was sent for.

Нам пояснили це правило – This rule was explained to us.

Умовний спосіб вважається складною темою. В підручниках граматики вона майже завжди викладається досить складно. На перших порах її краще взагалі не брати, але якщо вже виникла така необхідність, то краще за все записати та запам'ятати ті слова, після яких застосовується Past Indefinite, Past Perfect, would або should. Наприклад після слів:

If (якщо)

It is time (час)

I wish (шкода)

Unless (якщо не)

As if, as though (начебто, нібито)

Для теперішнього часу застосовується Past Indefinite, для минулого Past Perfect. Після слів “But for the rain (him, you, bad weather...) – якби не дощ (він, ви, погана погода...) для теперішнього часу вживається “Would” а для минулого “Would have + 3-я форма дієслова. Після слів:

It is necessary (important, desirable, recommended, ordered) важливо.

I suggest, (recommend, order) – я пропоную

Lest – якби не

So that – так, щоб

I am afraid – я боюсь...

Для всіх осіб залишається “Should” – для теперішнього часу, – “Should have” + 3-я форма дієслова для минулого часу.

Після цього викладач повинен дати студентам декілька речень на переклад з української на англійську мову як зразок, щоб вони записали їх у зошити.

1. Він говорить так, ніби знає урок – He speaks as if he knew the lesson.
2. Шкода, що ви не бачили цей фільм – I wish you had seen this film.

3. Якби не дощ, ми пішли б до лісу – But for the rain we would go to the forest.

4. Я пропоную піти на виставку – I suggest that we should go to the exhibition.

5. Я боюся, як би діти не заблукали – I am afraid lest the children should lose their way.

Ми впевнилися вже на власному досвіді, що майже всі умовні речення можна перекласти, запам'ятавши ці слова, а також ті форми, що після них вживаються. Все інше можна вже віднести до умовних речень, які пов'язані з різноманітним емоційним забарвленням, що і робить всю цю тему складною для запам'ятовування.

Тема “Модальні дієслова” вважається легкою для розуміння. Тут важливо одразу ж роз'яснити, що друга назва цих дієслів “недостатні” – (Defective) і дати чотири “не”, які їх відрізняють від звичайних дієслів.

1. Після них не вживається частка “to”;
2. Вони будують запитання без допоміжних дієслів;
3. Не приймають закінчення “ing”
4. У 3-й особі однини немає закінчення “S”

Далі даються модальні дієслова та їх замітники:

Can (could). to be able to, may (might). to be allowed to, must, have to, be to, should, ought, need.

Найкраще за все показати як утворюється теперішній, минулий та майбутній часи на прикладах: – “He can swim. He could swim. He will be able to swim.

А після цього, як завжди виконати кілька вправ. Вправи на переклад найкраще виконувати з української мови на англійську тому, що тоді якраз прослідковується значення цих дієслів – можу, повинен, слід, потрібно. Можна також дати два речення з перекладом на умовний спосіб:

Я міг би.., тобі слід було б... – I could have done it. You should have done it.

Ми взагалі схилиємося до думки, що більш корисно робити вправи на зворотній переклад з української мови на англійську, або з англійської на українську, ніж вправи з використанням моделей та підстановок. А в тому разі, коли у вправі складна лексика, а у групі багато студентів зі слабкими знаннями, то можна навіть викладачеві самому підказувати їм переклад окремих слів, щоб вони розширили свій словниковий запас; тобто

на всіх етапах повинно йти активне оволодіння мовою, тому, що, як правило на “мову” в усіх вузах виділяється не дуже багато годин на тиждень.

Остання граматична тема “Неособові форми дієслова” у студентів взагалі прирівнюється до сфери “вищої математики”. Тим більше, що такого поняття як “герундій” ані в українській, ані в російській мовах не має.

Ще недавні учні, студенти пам’ятають, на які питання відповідають ці члени речення – хто? що? який? як? яким чином? Тому, яке питання до них можна поставити, такою частиною мови вони і є. І, якщо студенти це зрозуміють, то вже надалі їм буде легко перекладати речення. Наприклад, таке: “Він першим прийшов на збори”, – вже легко буде запам’ятати. He was the first to come (інфінітив – означення). Він був першим (яким?). котрий прийшов. Або: Я прийшов сюди допомогти вам: “I have come here to help you (інфінітив – обставина) – Я прийшов (з якою метою?) допомогти вам.

Дієприкметник та герундій мають закінчення “ing”. Щоб ніколи їх не плутати, ми пропонуємо запам’ятати два речення: “The reading girl sat in the garden” – Дівчинка (яка?). яка читає – це дієприкметник. Тут доречно буде згадати дієприкметник у російській мові, який має закінчення: – ущ, -ющ, -ан, -ян (читающий – теперішній час; the published book – опублікований – дієприкметник минулого часу).

I like reading – герундій. Герундій має властивості дієслова та іменника, тому це речення перекладається: – Я люблю читати (дієсловом) чи: – Я люблю читання (іменником).

Дуже корисно використовувати порівняльні методи під час пояснення граматики, тому, що лише те добре запам’ятовується та засвоюється, що добре розумієш. Вивчаючи герундій, можна ще вказати на таку його особливість: герундій, на відміну від дієприкметника, часто вживається з прийменником. І одразу дати список дієслів з прийменниками для запам’ятовування: to depend on; to succeed in; to be interested in; to think of; to rely on; to insist on + герундій та інші. Можна навіть записати їх в зошит разом із перекладом.

Найскладніше буває відрізнити дієприкметник від герундія в ролі обставини. Тут ми пропонуємо запам’ятати три пари порівняльних речень.

Наприклад:

“Прибувши на станцію, я пішов до каси.” Це речення можна перекласти двома способами: – Arriving at the station, I went to the book-office – дієприкметник. Або: – On arriving at the station I went to the book-office –

герундій. Дії ідуть слідом безпосередньо з дієсловами – to see, to hear, to come, to watch.

Прочитавши книгу, я пішов гуляти: – Having read the book I went for a walk (дієприкметник) ; After reading the book I went for a walk (герун- дій).

Дії виконуються по порядку, але, як правило, виконується якась конкретна дія: – прочитавши, переклавши, написавши і т. д.. При паралельних діях з дієприкметниками вживаються сполучники – when або while, а з герундієм вживаємо прийменники: – by, in.

When reading the book I used the dictionary – дієприкметник

While reading the book I heard a knock at the door – дієприкметник

I felt great satisfaction in doing this work – герундій.

Для того, щоб спиратись на систематичність знань, та порівнювати неособові форми дієслова, ми вважаємо, що їх слід вивчати у такому порядку:

- інфінітив
- дієприкметник
- герундій

Особливо це важливо при вивченні комплексів. Під час їх вивчення ми говоримо, що у інфінітива – 3 комплекси, у дієприкметника – 3 комплекси, у герундія – 1, тобто: – 3,3 і 1. І саме тут додаємо, що 2 комплекси інфінітива схожі на 2 комплекси дієприкметника: – Я бачив,”що (1) ” “як (2) ” він переходив вулицю.

– I saw him cross the street (Objective Infinitive Complex).

– I saw him crossing the street (Objective Participial Complex).

Викладач пояснює, що у комплексі “him cross” him – об’єкт, cross – и інфінітив без частки “to”. В другому реченні – “him” – об’єкт, “crossing” – дієприкметник.

– He was seen to cross the street (Subjective Infinitive Complex).

– He was seen crossing the street. (Subjective Participial Complex).

Де “he” – суб’єкт, а “to cross” – інфінітив. В другому реченні “he” – суб’єкт, “crossing” – дієприкметник.

Ці речення перекладаються безособовим реченням. Бачили, що (як) він переходить вулицю. Записавши ці речення в ряд та виділивши необхід- не, дуже легко запам’ятати, спираючись на візуальну пам’ять. Після цього можна вже мати мінімальне уявлення про комплекси. У інфінітива є ще комплекс прийменниковий або “For – Infinitive Complex”. – It is difficult for him to do it.

У дієприкметника є також абсолютний комплекс. Його завжди можна замінити простим реченням і тому на ньому можна не акцентувати увагу.

“The weather being bad, we stayed at home = As the weather was bad we stayed at home.

Для того, щоб студенти чітко запам'ятали цифру 3 у інфінітива та 3 у дієприкметника, комплекс з дієприкметником минулого часу ми просто пояснюємо таким чином. Якщо людина щось зробила не сама, то вживається речення такого типу:

Я підрізав волосся – I had my hair cut.

Я відремонтував машину – I had my car repaired.

Коли пояснюється герундіальний комплекс, просто дається одне речення:

“I object to going there” – Я заперечую проти того, щоб я йшов туди.

“Going” – просто герундій. Якщо ж дія переноситься на іншу особу, то тоді і використовується цей комплекс, який складається з займенника або іменника в присвійному відмінку + герундій. “I object to his going there – (Gerundial Complex). Я заперечую проти того, щоб він йшов туди.

Таким чином, за допомогою так званих “випереджуючих” методів пояснення можна спробувати пояснити основні теми граматики. Зрозуміло, ці методи не є програмними. Їх можна використовувати або заощаджуючи час на лекції, або на додаткових заняттях. Ну і, звичайно, при роботі зі студентами-заочниками, коли перед нами стоїть практично нездійсненна задача – за так званий час “начитки лекцій” викласти великий курс граматики.

В подальшому, повторюючи ці теми, можна вже в текстах звертати увагу студентів на те, чи інше граматичне явище. Бо, як сказав французський філософ Лесгафт – “Що не повторюється – відмирає”. Потрібно привчити студентів читати текст не лише з метою отримати інформацію, але бачити в ньому окремі (нехай не усі) граматичні явища.

Англійській мові притаманний чіткий аналітичний устрій. Тому, оволодівши даними шістьма темами, що ми розібрали у статті, можна вже досить добре володіти мовою.

У кожного викладача є свій, роками напрацьований метод викладання граматики.

Ми сподіваємося, що і наша стаття буде корисною як методичний посібник при викладанні скороченого курсу граматики.

Використана література

1. Верба А.Г. “Грамматика сучасної англійської мови”. – К.: “Логос”, 2000.
2. Azar, Betty Schrampher “Basic English grammar” 1995, Regents / prentice, Englewood Cliffs, N.J. 0762.
3. Azar, Betty Schrampher “Fundamental of English course” 1995, Regents / prentice, Englewood Cliffs, N.J. 0762.

Анотація

В статті розглядається проблема швидкого оволодіння мовою в немовній шкільній школі. Показані методи та матеріал на якому проводиться навчання.

Островська І.Г.

Київський національний економічний університет

РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Новітні технології навчання у вищих навчальних закладах – це система соціальних, психологічних та дидактичних заходів, які дають якісно нові результати навчально-виховного процесу та забезпечують кваліфіковану підготовку випускників вузів. Це здійснюється шляхом комплексного включення усіх компонентів навчального процесу: цілей, організації та методики навчання, його гуманізації, тісної педагогічної взаємодії викладачів та студентів. Складовою частиною сучасного навчального процесу є введення рейтингової системи контролю та оцінювання успішності студентів.

Рейтинг означає сумарну оцінку якості роботи студентів за увесь період навчання (семестр, навчальний рік, навчальний період у вузі).

Ціллю рейтингової системи контролю є безперервне вдосконалення навчально-виховної, науково-методичної організаційної роботи шляхом узагальнення та розповсюдження передового досвіду, виявлення і ліквідація недоліків в організації навчального процесу та посилення відповідальності викладачів, студентів за результати своєї діяльності.

Основними завданнями рейтингової системи контролю успішності студентів у вищих навчальних закладах є:

- визначення рівня знань, навиків та вмінь студентів і якості засвоєння навчального матеріалу, виховання відчуття відповідальності за навчання;